

УДК 340.12

Рибак В. О., здобувач кафедри теорії та історії держави і права ЛьвДУВС

Перше наукове історико-філософське видання “Часопис Правнича” (до 125-річчя з дня виходу)

У статті з'ясовується історичний шлях виходу у світ першого наукового фахового часопису для юристів у Галичині, Буковині, Угорщині, Україні, Боснії і Герцоговині, який започаткував об'єднання наукових сил «на полі правознавства» і мав за мету обговорення різноматематичних проблем теорії і практики права, а також розвитку національної правничої термінології, організації українського правничого руху та історії української культури й науки. Видання «Часописі Правничої» позиціонується як економічне, правниче та історико-філософське видання секції Наукового товариства ім. Т. Шевченка.

Ключові слова: правниче видання, фаховий часопис, теорія і практика права, національна правнича термінологія, правничий рух, історико-філософська проблематика.

В статье раскрывается исторический путь выхода в свет первого научного специализированного издания для юристов Галичины, Буковины, Венгрии, Украины, Боснии и Герцоговины, который обосновал объединение научных сил «на поле правоведения» и ставил цель обсуждать разноматематические проблемы теории и практики права, а также развития национальной правовой терминологии, организации украинского правового движения и истории украинской культуры и науки.

Издание «Часописі Правничої» позиціонується як економічне, юридическе і історико-філософське видання секції Научного соообщества ім. Т. Шевченко.

Ключевые слова: правовое издание, специализированный журнал, теория и практика права, национальная правовая терминология, правовое движение, историко-философская проблематика.

The article reveals the historical path of the publication of the first scientific professional journal for lawyers in Galicia, Bukovina, Hungary, Ukraine, Bosnia and Herzegovina, which started the unification of scientific forces «in the legislation» and aimed to discuss thematic problems of Law theory and practice and the development of national legal terminology, organization of Ukrainian legal movement and the history of Ukrainian culture and science.

The publication «Journal of Legal» is positioned as an economic, law, historical and philosophical publication of Taras Shevchenko Scientific Society section.

Transformation of the Ukrainian national movement developed under difficult operating environment constitution of Austro-Hungarian monarchy. The lag-Ukrainian Galicia in various spheres of neighboring nations led to the need for the development of national consciousness, its legal culture. especially in the context of Ukrainian-Polish relations. This very complex activity could be feasible only new original political elite.

Key words: legal publications, professional journal, theory and practice of law, national legal terminology, rights movement, historical and philosophical perspective.

Постановка проблеми. Відтворення загубленої спадщини не означає у культурно-історичному вимірі лише заповнення лакун для встановлення повної картини генезису. У знанні минулого приховане наше майбутнє. Для того щоб стати «пізнаваними» у світі і довести свою європейську приналежність, треба віднайти його генетичне коріння як в історії, так у праві, в економіці, культурі, політиці та ін. За твердженням сучасного історика, американського професора Тімоті Снайдера (Ельський університет, США), українців мало знають у світі. За його висновком, нам потрібна національна ідентифікація. Її ж можна досягти, лише заглиблюючись у джерела культурної ідентифікації.

До цього часу, на жаль, невивчених сторін з історії розвитку і становлення права у Галичині залишається чимало. Це можна пояснити як відсутністю необхідних матеріалів, так і відомими ідеологічними (радянськими) обмеженнями.

Аналіз останніх досліджень. Джерельна основа для аналізу початкового етапу організації правничого руху в Галичині існує. Вона представлена іменами відомих правників — Т. Андрусяка, І. Андрухів, А. Горбачевського, М. Грушевського, С. Дністрянського, М. Залізняка, М. Кугутяка, О. Огоновського, Є. Олесницького, П. Стебельського, Д. Кулика та інших. Особливу роль у згаданому процесі відіграв Кость Левицький, який першим встановив потребу у створенні єдиного на той час фахового юридичного часопису і, попри всі труднощі (матеріальні, економічні і політичні), зумів «протримати» 10 років друкований орган, який став успішним організатором правничого руху в Галичині.

Однак системного висвітлення процесів становлення і розвитку організованого єднання юристів Галичини завдяки друкованому органу поки що не створено, окрім епізодичних розвідок дослідників.

Мета статті — відтворити контекст суспільно-політичних реалій тогочасної Галичини, в умовах яких правничу думку набула свого організаційного оформлення завдяки появі у Львові фахового друкованого органу українських правників під назвою «Часопись Правнича» (1889—1900 рр.).

Трансформація українського національного руху відбувалася у складних умовах функціонування конституційної Австро-Угорської монархії. Відставання українців-галичан у різних сферах суспільного життя від сусідніх народів спонукало до потреби утвердження національної свідомості, його правової культури, особливо в умовах формування українсько-польських відносин. Така надскладна діяльність могла стати посиленою лише новою неординарною політичною елітою.

Виклад основного матеріалу. На чолі правничого руху в політичній історії Східної Галичини кінця XIX — початку XX ст.ст. постав представник світської інтелігенції, виразна особистість галицького політикуму, відомий громадсько-політичний, державний діяч, правник, науковець і публіцист Кость Антонович Левицький. Саме він як непересічна постать, надзвичайно працездатна і пасіонарна, був покликаний до реалізації власної ініціативної ідеї щодо започаткування фахової юридичної журналістики для спільноти, яка мала нести в масі ідеї просвітництва, національно-демократичні настрої та вищу правову свідомість. Реалізація цих намірів була уможливленою завдяки особистим якостям й організаційним здібностям К. Левицького та його підтримці відомих на той час правників Є. Олесницького, А. Горбачевського, Т. Окуневського, С. Федака і М. Шухевича.

Вже 1889 року у друкарні Товариства ім. Т. Шевченка під керівництвом К. Беднарського новий часопис «зарепрезентувався українському громадянству 80 сторінками першого випуску за перші чотири місяці». У вступному «Слові від видавців» зауважено: «Пускаємо в світ перший випуск нашої «Часописі Правничої», першого у нас фахового, наукового місячника. Це перша проба нашої наукової сили на полі правознавства, як також на полі розвитку нашої правничої термінології. Знаємо добре, що завданню, висказаному в першій оповістці: видавати місячник для теорії і практики і поставити на висоті научній йому належній, — ми на разі ще не зможемо відповісти. Всякий початок тяжкий, а наші правничі сили ще не зібралися до купи, ще може не пізналися при спільній праці науковій. Мило нам вже однаково на тім місці піднести, що наша

перша оповістка про видавництво «Часописі Правничої» зістала радо принята в цілім краю та що щирі люде поспішили нам в поміч з передплатою і в той спосіб змогли ми приступити до видавництва без великих жертв матеріяльних. Спаси Біг Вам за це, Дорогі Братя, Родимці!» [4, с. 3].

Передова стаття закінчується апелюванням до українських правників Галичини, Буковини, Угорщини, України, Боснії і Герцоговини та заявою про те, що часопис буде берегти чистоту мови і правничої термінології.

Журнал мав чітку рубрикацію, в якій знайшли своє місце: «Практика судова», «Бібліографія», «Наукова хроніка», «Із судейської практики» (пізніше «із судової практики»), «Замітки літературні», рубрика, яка поділялася на підрозділи: «Історія і філософія права», «Право економічне», «Право приватне», «Право карне і процес карний».

Перші два роки існування «Часописі Правничої» були спроектовані як місячник, обсяг якого становив 16 сторінок. Ще не цілковито було сформовано «редакційний портфель», і почасти сам Кость Левицький як редактор і основний автор змушений був повністю заповнювати власними матеріалами весь обсяг часопису. Хоча підтримка його з боку авторитетних правників, а саме — доктора А. Горбачевського, професора доктора О. Огоновського, докторів Є. Олесницького, П. Стебельського, Гр. Кузьми, В. Спасовича, докторів С. Федака, М. Шухевича, Я. Ільницького, М. Зобкова, А. Косса, Л. Рожанського, Д. Кулика, А. Дольницького і В. Охримовича — була особливо цінною.

Від 1892 року процедуру видання повністю взяло на себе Наукове Товариство ім. Т. Шевченка. Уточнення першої сторінки відбувається майже щорічно. Спочатку це був орган «Видавництво для теорії і практики. Видавництво Н.Т.Ш.»; другого року — «Видавництво для теорії і практики»; третього року — «Розвідки правничі. Секції історико-філософичної Н.Т.Ш. Редактор Кость Левицький». Із такою назвою часопис залишився до завершення виходу (1899 року). Із місячника змінився часопис на кварталник, втрачаючи дисципліновану частотність виходу і з'являючись інколи в одній книзі (два номери); 1893 року вийшло лише три номери, а 1894 року — побачило лише одне число журналу.

За десять років його функціонування часопис став яскравою сторінкою не лише в історії українського правничого руху, але й в історії української культури та вітчизняної науки.

Видання, по-перше, працювало в контексті активізації громадсько-політичного життя, а, по-друге, правничого руху та просвітницької діяльності серед населення. Фактично із 1885 року в Галичині почали відбуватися сутнісні зміни. Так цього року з'явилася перша українська політична організація організація «Народна Рада», яка стала наступницею Головної Руської ради. Створюються політичні партії: «Українсько-руська радикальна партія» (1890) та «Українська націонал-демократична партія» (1899), членами Народного Комітету керівного органу якого були М. Грушевський, І. Франко, К. Левицький, В. Охримович, Д. Савчак. Кінцевою метою партії було досягнення незалежності України.

Основний науково-творчий тон «Часописі Правничої» задавав Кость Левицький. Він публікував різні статті, у яких розкривалася проблематика історії права, рішення трибуналу, з'являлися коментарі до законів, а також переклади основних законів Австро-Угорської імперії українською мовою. Серед таких праць — розвідки Костя Левицького: «Рішення найвищого трибуналу касаційного», «Рішення найвищого трибуналу судового», «В справі реформи поступованя неоспороного», «Про новий цивільний процес в Австрії», «Про роз'ємні уряди та мирові суди», «Правда Руська» —

пам'ятник законодавчого права руського з XI в.», «Несвідомо поминений дідич», «Про новий устав екекуційний», «Правна охорона несходимого маєтку зобов'язаного», «Про новості в відкличному поступованні». Цікаво те, що вибір варіантів для аналізу матеріалу К. Левицьким був усвідомленим, науковим і професійним. Так майже зі ста варіантів наявної «Руської Правди» Ярослава Мудрого правник вибрав той, який мав широке розповсюдження на українських землях.

Високі заслуги «Часописі Правничої» були зауважені Михайлом Грушевським, який стверджував про особливу увагу авторів видання до чинного австрійського права і менше — до теоретичних проблем соціології.

Видатна роль була визнана спостерігачами за Костем Левицьким як ревним захисником прав українського народу та його мовних прав. Часопис був першою вдалою спробою об'єднання української правничої спільноти і платформою для правотворчих процесів та фахового спілкування українських правників. Він став науковим провісником у формуванні новітньої української правничої термінології. Вже 1893 року К. Левицький підготував «Німецько-український правничий словар», якому присвятив майже десять років своєї праці.

У 1920 р. цей словник був перевиданий у Відні. До укладання його були залучені перекладачі та правники австрійських законів, а також члени львівського товариства «Кружок правників». У передмові до словника К. Левицький ствердно зауважив, що «сила рідної мови лежить в любові самого народу до мови, бо лише той народ має будучність, котрий любить рідну мову».

Висновок. Отже, перший фаховий правничий журнал «Часопись Правнича», заснований 125 років тому у Львові, був науковим виданням, яке відіграло суттєву роль в організації правничого руху в Галичині, Буковині, Угорщині, Україні, Боснії і Герцоговині, в обговоренні проблем теорії і практики права, а також української науки і правової свідомості населення.

Перспективи дослідження. Досвід видання — перспективна проблематика, яка містить незаідеологізовані підходи до формування фундаментальних засад сучасної юриспруденції, до порівняльного аналізу правознавства, що з-поза меж України впливало на розвиток і становлення сучасного європейського правового контексту, який нам ще належить освоювати.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрухів І. О. Кость Левицький: сторінки життя / І. О. Андрухів. — Ів.-Франківськ, 1995. — 46 с.
2. Грушевський М. Новий період історії України (за роки від 1914 до 1919 року) / М. Грушевський. — К.: Либідь, 1992. — 44 с.
3. Дністрянський С. Наші правничі часописи / С. Дністрянський // Життя і право. — 1928. — № 1. — С. 3–8.
4. Часопись правнича. — 1889. — Ч. 1. — С. 3–5.
5. Енциклопедія українознавства: словникова частина. — Т. 4. // Наукове товариство ім. Т. Шевченка. — Париж—Нью-Йорк, 1962. — 1268 с.